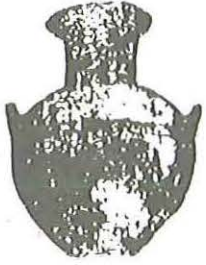

ελευθερη

κυθρεα

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΩΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

ΧΡΟΝΙΑ 23η

ΓΕΝΑΡΗΣ-ΑΠΡΙΛΗΣ 2000

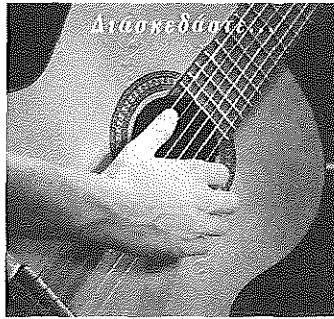
Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 67

Αθλητές της ΑΕΚ Κυθρέας και άλλων σωματείων έτοιμοι για ορκωμοσία στο γήπεδο Κυθρέας, στη δεκαετία του 1950

Ταξιδέψτε...

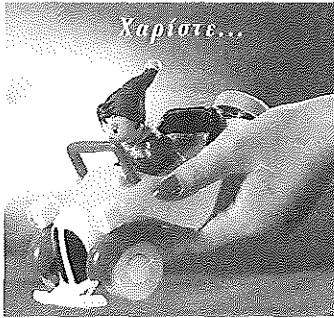
Διασκεδάστε...

Ντυθείτε...

Ψωνίστε...

Χαρίστε...

Γιορτάστε...

Εξοπλιστείτε...

Απολαύστε...

Ευχηθείτε...

Κινηθείτε με...

Τώρα οι επιθυμίες σας μπορούν να γίνουν πραγματικότητα με την Κλασική ή τη Μηνιαία Hellenicard Visa...

Οι κάρτες της Ελληνικής Τράπεζας που σας προσφέρουν τη δυνατότητα να καθορίσετε εσείς τον τρόπο αποπληρωμής που σας βολεύει.

Μηνιαία Hellenicard Visa

Με δυνατότητα αποπληρωμής σε ίσες μηνιαίες δόσεις, το ύψος των οποίων προκαθορίζετε εσείς με βάση τις οικονομικές σας δυνατότητες.

Κλασική Hellenicard Visa

Η καθιερωμένη κλασική κάρτα που αποπληρώνεται με αυξημενόμενες μηνιαίες δόσεις, δηλαδή εξόφληση με ελάχιστη μηνιαία δόση 10% πάνω στο εκάστοτε υπόλοιπο σας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΚΑΡΤΑΣ Μέγαρο Ίρις, Αρ. 201, Λεωφ. Αρχ. Μακαρίου 58, Τ.Κ. 24747 Λευκωσία, Τηλ. 02 769038/54.

ελεύθερη κυθρέα

ΤΕΤΡΑΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

Ετήσια συνδρομή: £3.00 σεντ. Τιμή τεύχους £1.50 σεντ

Δια το εξωτερικό: £6.00 σεντ

ΧΡΟΝΙΑ 23η

ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 2000

Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 67

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΧΡΙΣΤΟΥΔΟΥΛΟΣ ΠΕΤΣΑΣ - ΚΛΕΙΤΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ - ΚΩΣΤΑΣ ΖΑΜΠΑΚΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗΣ - ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΒΑΡΝΑΒΑΣ - ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: ΤΟΜΠΑΖΗ 46, ΛΥΚΑΒΗΤΟΣ-ΛΕΥΚΩΣΙΑ-ΤΗΛ. 764000

Εκτύπωση: Offset: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ» Τηλ. 765910, Τ.Κ. 20287

ΧΡΟΝΙΑ 23η

ΓΕΝΑΡΗΣ - ΑΠΡΙΛΗΣ 2000

ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 67

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗ :	ΜΕΛΑΝΔΡΥΝΑ Από τη Γενική Ιστορία της Νήσου Κύπρου Ι.Κ. Περισιτιάνη (Συνέχεια από προηγ. τεύχος αρ. 65-66 σελ. 83-89)	3-9
ΜΑΡΙΝΑ ΣΧΙΖΑ :	Βιβλιοθήκη της Αλεξανδρείας	10-15
ΧΡ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ:	Στο έλεος της καταστροφής 520 εκκλησιές μας	16-21
ΧΡ. ΠΕΤΣΑΣ :	Η εκκλησία της Παναγίας Χαρδακιώτισσας στην Κυθρέα	22-23
ΔΡ ΒΑΣ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ :	Η έλλειψη ευαισθησίας στον τόπο μας για θέμ. πολιτισμού είναι πια μνημειώδης.....	34-36
Γ. ΚΟΚΗΣ:	Ποίημα Γρηγόρη Αυξεντίου	36
ΜΑΚ. ΤΗΛΛΥΡΙΔΗΣ :	Εκατόν Χρόνια από τον θάνατό του Γεώργιος Αβέρωφ	37-42
Κ. Ζ. ΓΙΑΝΝΟΣ :	Η ανέγερση του δημοτικού σχολείου Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας	43-46
ΑΝΔΡ. ΚΟΛΙΟΣ:	Κατάσταση εσόδων και εξόδων για τα έτη 1996-97-98 σωματ. Ελεύθερη Κυθρέα	46
ΓΙΩΡ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ:	Ο Άγιος Τριφύλλιος, επίσκοπος Λήδρων	47-50
ΜΑΚ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡ :	Κυριακή Ι' Λουκά 13,10,17 Ο φθόνος	51-53
ΧΡΙΣΤ. ΠΑΧΟΥΛΙΔΗΣ:	Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος για το Χριστό.....	54-55
ΕΥΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ :	Ποίημα - Κυθρέα.....	55
Κ. Ζ. ΓΙΑΝΝΟΣ :	Από την ιστορία του Κεφαλοβρύσου Κυθρέας.....	56-57
ΣΠΥΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ :	Τούρκος φεύγει Κινέζος έρχεται	58-60
ΕΥΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ:	Ποίημα στην Κερύνεια	61
ΣΠΥΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ:	Το ποτήρι ξεχείλησε, ξεσηκωμός στα κατεχόμενα	62-65
ΚΑΛ. Ν. ΚΑΛΛΗΣ :	Η τελευταία μέρα στην Κυθρέα.....	66-68
Κ. Ζ. ΓΙΑΝΝΟΣ :	Σημείωση: Κτημοσύνη του δραγομ. Κορνέσιου στην Κυθρέα.....	68
Κ. Ζ. ΓΙΑΝΝΟΣ :	Η αγγλική απάντηση στο Ενωτικό Υπόμνημα του 1925... ..	69
ΑΝΔ. ΠΑΝΑΓΙΔΗΣ :	Διήγημα - Ένας πραγματικός πατέρας	70-80

*Κάτοικοι Χρυσίδας Κυθρέας. Η φωτογραφία πάρθηκε στη νότια πλευρά (ηλιακό)
της εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού Χρυσίδας (1963)*

*Κάτοικοι Χρυσίδας Κυθρέας με τον ιερέα της ενορίας
Παπανδρέα Κωνσταντίνου (1953)*

ΜΕΛΑΝΔΡΥΝΑ

Από τη Γενική Ιστορία της Νήσου Κύπρου Ι.Κ. Περιστιανη (Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος αριθ. 65-66 σελ. 83-89)

Επιμέλεια ~Γρηγόρη Θεοφανίδη

Η νυν κατερειπωμένη αρχαία πόλις της Μελανδρύνης κείται επί ρωμαντικού οροπεδίου δεσπόζοντος της βορείου ακτής και της πέριξ εκτυλισσομένης μαγευτικής θέας, απέχοντος ολιγώτερον των 10 λεπτών της θαλάσσης και περί την 1/2 ώραν από των υπωρειών της υπερκειμένης οροσειράς και του Δάσους Υπάτης. Την αρχαίαν ταύτην θέσιν επεσκέφθημεν την 26 Σεπτεμβρίου 1909 και μετά επιμελείας εξητάσαμεν τους τάφους, τα ερείπια και εν γένει το περιβάλλον αυτής.

Πριν ή όμως προβώμεν εις την περιγραφήν της θέσεως ταύτης θα διατυπώσωμεν τας εντυπώσεις μας εκ των μερών άτινα επεσκέφθημεν προ της εις την ωραιάν Μονήν της Μελανδρύνης αφίξεως μας. Ήτο η 4 περίπου μ. μ. της ειρημένης ημερομηνίας ότε ανεχωρήσαμεν έφιπποι εκ Κυθρίας μεταβαίνοντες εις Άγιον Αμβρόσιον. Η μεταξύ των δύο τούτων χωρίων οδός και μακρά και δύσβατός εστιν. Ιδία όμως εν τη τοποθεσία «Χαλεύκαση» =Χαλκεύασης, εκ του Χαλκεύω, ο αναβάτης εάν θελήση να φανή τολμηρός ώστε να διέλθη έφιππος τον γρανιτώδη και

ολισθηρόν στενόν δρόμον, όστις έχει ωρισμένας οπάς δια τους πόδας του ζώου, διατρέχει τον κίνδυνον να κατασυντριβή μετά του ζώου του εάν τούτο απολέση την ισορροπίαν ή αποτύχη να θέση τον πόδα εις την επομένην ωρισμένην οπήν, ην συν τω χρόνω αι οπλαί και τα πέταλα των ζώων εχάλκευσαν. Εκ της υψηλής ταύτης θέσεως ο θεατής απολαμβάνει μαγευτικού θεάματος επί του κόλπου της Σαλαμίνας, της πεδιάδος της Μεσαορίας, της Κυθρίας και της πόλεως Λευκωσίας μετά των πέριξ. Εν τη τοποθεσία ταύτη υπάρχει λίαν ανεπτυγμένον Κυβερνητικόν Δάσος και μικρόν προς βορράν, δεξιά του δρόμου, υπάρχει η κατοικία των Δασοφυλάκων. Δεξιά της Χαλεύκασης επί υψηλοτάτης κορυφής βουνού σώζονται ερείπια «Παλαιού Κάστρου», όπερ βεβαίως θα εχρησίμευεν ως σκοπιά κατά την αρχαιότητα, ως το Βουφαβέντον, Άγιος Ιλαρίων, Καντάρα κλπ. Προχωρούντες εκ του δυσβάτου στενού δυτικώς παρατηρούμεν ένθεν κ' ένθεν του δρόμου λείψανα αρχαίου αποικισμού. Τάφοι εν τη περιοχή ταύτη ηνοιχθησαν προ προλλού χρόνου. Δεξιά της

οδού ταύτης κείται υψηλότατον λίαν απότομον βουνόν εκ λευκού βράχου όπερ οι περίοικοι: «Πεζουναρκόν» ή τουρκιστί Κιουγερτ-ζινίκ καλούσιν. Εν ταις χαράδραις του υψηλοτάτου τούτου κρημνού ενδαιτιώνται και εμφωλεύουσι μυριάδες αγριοπεριστερών αίτινες πολλαπλασιάζουσι το είδος των δια το οχυρώτατον του οίκου αυτών. Σπάνιοι εν των τολμηροτάτων κυνηγών αποπειρώνται να αναρριχηθώσιν επί του κινδυνώδους εκείνου βουνού ίνα διαταράξωσι την ησυχίαν των αθών περιστερών. Πλην του επικινδύνου και απροσίτου του «Πεζουναρκού» οι τολμηροί κυνηγοί έχουσι και έτερον φοβερώτερον εχθρόν, ήτοι τους δηλητηριώδεις όφεις (ταις κουφάδες) τεραστίων διαστάσεων, οίτινες είναι και κοινοί των αθών πτηνων εχθροί, προξενούντες φοβεράν θραύσιν εις τας φωλεάς αυτών. Εις την καμπήν της οδού δυτικώς του ειρημένου κρημνού υπάρχει μεγάλη ανεξερεύνητος υπόγειος στοά αρχομένη ακριβώς εκ του κέντρου της οδού και προχωρούσα προς τας κλιτύς του κρημνού. Αύτη ενδέχεται να ήνε υπόγειον τι ιερόν ή δεξαμενή αρχαία.

Σώζεται παράδοσις καθ ην εντεύθεν πηγάζει το ύδωρ του Κεφαλοβρύσου της Κυθρέας. Άνωθεν της υπογείου ταύτης στοάς ίσταται ανθρωπόμορφός τις βράχος η «Πέτρα η Στητή» κοινώς καλουμένη, όστις εκ πρώτης

όψεως παρουσιάζει μορφήν ημιτελούς και ακατεργάστου κολοσσιαίου αγάλματος προσβλέποντος την θάλασσαν της Κιλικίας υπερηφάνως ούτως ειπείν επισκοπούντος την περίξ φύσιν!

Η πρώτη εντύπωσίς μας υπήρξεν ότι η φύσις επεξεργάσθη τον βράχον εκείνον ως το βλέπομεν σήμερα, αλλ εξετάσαντες αυτόν επιμελώς εμορφώσαμεν την γνώμην ότι ανθρωπιναι χείρες ειργάσθησαν τον βράχον εκείνον όπως δώσωσιν αυτό ποιάν τινα μορφήν. Το γεγονός δε της υπάρξεως υπογείου εν τη ίδια θέσει συνδυαζόμενον με τον ανθρωπόμορφον εκείνον βράχον και τα ερείπια της παρακειμένης αποικίας αναγκάζει ημάς να διατυπώσωμεν την τολμηράν εικασίαν ότι εκεί που κείται η θέσις παναρχαίου ιερού και ότι το ακατέργαστον εκείνο μνημείον ενδέχεται να παριστά την εκεί λατρευομένην θεότητα, ίσως δε τον Ήφαιστον δι ους θα εξηγήσωμεν κατωτέρω λόγους.

Εκ της θέσεως ακριβώς ταύτης προ του θεατού εκτυλίσσεται κυριολεκτικώς πανόραμα όπου δήποτ' αν ούτος το βλέμμα στρέψη η δε διάνοια εξετάζουσα γοργώς το άγριον της περίξ φύσεως όπερ εναλλάσσεται μετά του ημέρου και θελκτικού χρώματος του γελόντος ουρανού και της θαλάσσης, θεωρούσα την ωραίαν πεύκην

και την υπερήφανον κυπάρισσον αμιλλωμένας προς την φουντωτήν και πλήρους ζωής κερατέαν και ελαίαν, αίτινες αποτελούσι τον κυριώτερον παράγοντα της καλλιέργειας των βορειών χωρίων, ασυναισθήτως φέρει αυτόν εις άλλας σφαίρας, εις άλλους κόσμους αοράτους, εις κόσμους οίτινες είναι ικανοί να εμπνεύσωσι τηνποίησιν και τον λυρισμόν και εις την μάλλον στείραν φαντασίαν.

Εκ της θέσεως ταύτης υπάρχει ατραπός άγουσα δυτικώς προς το ιστορικόν Αρμενικόν Μοναστήριον του Αγίου Μακάρ, όπερ κοινώς καλείται Άησ Μακάρης και ετέρα νέα ατραπός άγουσα κατ ευθείαν εις Άγιον Γεώργιον της Ατάλου. Το ειρημένον Μοναστήριον κείται εις τας υπωρείας υπερκειμένου υψηλού βουνού δεσπόζοντος της κάτωθι εκτενούς κοιλάδος αφ ου ο θεατής απολαύει μαγευτικής θέας προς βορράν. Η νυν εν χρήσει Εκκλησία του χρονολογείται από του 1814 αλλ ο ανατολικός και δυτικός τοίχος της αρχαίας μεσαιωνικής κατερειπωθείσης Εκκλησίας σώζονται εισέτι. Εκ του Μοναστηρίου τούτου κατέρχεται τις εν μέσω πυκνοτάτου δάσους και δια κοιλάδων εις την Ατ(τ)άλου, ένθα ευρίσκεται έτερος Αρμενικός συνοικισμός, εντεύθεν δε εις Άγιον Γεώργιον, της Ατ(τ)άλου όπου σώζεται αρχαίος Βυζαντιακού ρυθμού

ναΐσκος επί περιφανούς υψώματος υπερκειμένου καταφύτου κοιλάδος, ως και ίχνη των ερειπίων των πέριξ μοναστικών κατοικιών. Η θέσις κατέχεται επίσης υπό Αρμενικού συνοικισμού.

Περί τα 30 λεπτά από του Αγ. Γεωργίου διερχόμενοι δια βαθυσκίων κοιλάδων και λόφων απεριγράπτου καλλονής φθάνομεν εις το χωρίον Χάρτζια = Χάρκια = Χαλκία = Χάλκη, εκ του χαλκός. Χαλκία = Χάλκη είνε πόλις και όρος εν Ελλάδι.

Ανωτέρω περιγράψαμεν το δύσβατον στενόν όπερ καλείται «Χαλεύκαση» και παρηγάγομεν την λέξιν εκ του Χαλκού και Χαλκεύω εξ ου και το Χάλκευον" φρονούμεν δ' ότι δεν αφιστάμεθα της πραγματικότητας της παραγωγής αφού εν αποστάσει ολιγωτέρα της μιας ώρας συναντώμεν χωρίον «Χαλκία» και περί την 1/2 ευρίσκομεν ετέραν τοποθεσίαν ^Χαρκόν=Χαλκόν, καλουμένην, κειμένην δε παρά τας υπωρείας της βορείου οροσειράς και περί τα 15 λεπτά νοτίως του Αγίου Αμβροσίου απέχουσαν. Εν τη θέσει «Χαλκίς» κείται νεκρόπολις της Ελληνοφοινικικής περιόδου ένθα πολλοί τάφοι λαθραίως εσυλήθησαν. Αγγεία τάφων της θέσεως ταύτης είδομεν εν Αγίω Αμβροσίω ελάβομεν δε εξ αυτών εσχάτως εν τω Μουσείω ωραίαν μικράν οινοχόην μόνωτον επί υψηλής βάσεως βαθέος φαιού χρώ-

ματος με λευκά κοσμήματα, ωσαύτως δε εν ωραίον μικρόν αλαβάστρινον αγγείον.

Κατά την αρχαιότητα υπήρχον τα Χαλκεία=ιερά. Ταύτα κατ' αρχάς ην κοινή τις εορτή του λαού τη Αθηνά Εργάνη αφιερωμένη, κατόπιν δε καθιερώθη εορτή των Χειροτεχνών ή Χαλκίων τελουμένη εις τιμήν του Ηφαιστου κατά την 30ην (ή 1ην) Πυανεσιώνος=Οκτωβρίου.

Όθεν συνδυάζοντες πάντα τ' ανωτέρω δεν θα θεωρηθώμεν, πιστεύομεν, ως λίαν τολμηροί εάν είπωμεν ότι ο Ηφαιστος ελατρεύετο εν τη περιοχή ταύτη και αποδώσωμεν το ανθρωπόμορφον εκείνο μνημείον την «Πέτραν την Στητήν», ης μνείαν εποιησάμεθα ανωτέρω, εις τον Θεόν της χαλκευτικής τέχνης.

Το ειρημένον χωρίον της Χαλκίας κείται που μεν επί οροπεδίου, που δε επί των κλιτύων των υπερκειμένων λόφων και εν μέρει εν κοιλάδι, συνελόντι δ' ειπείν παρουσιάζει μαγευτικήν θέαν.

Περί τα πέντε λεπτά ανατολικώς της Χαλκίας κείται επί υψώματος το χωρίδιον Μελανήσοικον κατοικούμενον μόνον υπό Οθωμανών. Εις το δυτικόν άκρον του χωρίου προς την κοιλάδα την χωρίζουσαν τούτο εκ του απέναντι χωρίου της Χαλκίας, κείνται τα ερείπια αρχαίας εκκλησίας και των πέριξ μοναστικών οικημάτων. Η εκκλησία τιμά-

ται επ ονόματι του Αγίου Μάμαντος και λειτουργία μετά πανηγύρεως τελείται ενθάδε κατά την ημέραν της μνήμης του αγίου τούτου υπό των κατοίκων του Αγίου Αμβροσίου εις ην συρρέουσι και οι περίοικοι.

Το υπό του κ. Geo. Jeffery εν σελ. 30 του έργου αυτού A Summary of the Architectural Monuments of Cyprus part iv, περί Μελανησοίκου ως Μοναστηρίου του Αγ. Γεωργίου είνε λίαν συγκεχυμένα ως θέτοντα το χωρίδιον τούτο εις την θέσιν του Αγ. Γεωργίου των Αρμενίων ή της Ατάλου, ως διπτώς καλείται, και αποδίδοντα την εν τω ειρημένω Αρμενικώ συνοικισμώ εκκλησίαν του Αγίου Γεωργίου εις το χωρίδιον Μελανήσοικον.

Εκ του χωρίου τούτου μεταβαίνομεν κατ ευθείαν δια κατωφερούς και ανωφερούς δυσβάτου ως επί το πολύ οδού εις το μέγα χωρίον του Αγίου Αμβροσίου. Τούτο κείται επί ρωμαντικού εκτενούς οροπεδίου δεσπόζοντος της κάτωθι βορείου ακτής. Αυτόχρημα πανόραμα εκτυλίσσεται εξ όλων των διευθύνσεων προ των ομμάτων του θεατού. Το χωρίον είναι εκτισμένον επί βραχώδους εδάφους πλήρους αρχαίων λαξευτών ταφων, ήτοι εκτισμένον επί του νεκροταφείου αρχαίου συνοικισμού υπαγομένου εντός των ορίων της μεγάλης πόλεως Μακαρίας. Εν σελ. 507 του παρό-

ντος έργου διεγράψαμεν τα όρια της Μακαρίας, αλλ εκ της δευτέρας μας ταύτης επισκέψεως των μερών τούτων είμεθα διατεθειμένοι να τροποποιήσωμεν ταύτα εν μέρει. Η Μακαρία λοιπόν, ήτις τανύν αντιπροσωπεύεται δια των ερειπίων των κοινώς Μούλοι καλουμένων, ωρίζετο προς ανατολάς υπό της Κορώνης νυν Κορωνιές και ίσως υπό της Αγ. Μαρίνης, ανατολικότερον των Κορωνιών κειμένης, ένθα αρχαίοι τάφοι εσχάτως εσυλήθησαν, προς νότον του χωρίου Καλογραιάς και της Μονής Αντιφωνητού, νοτιοδυτικώς υπό της Υπάτης και Χαλκίας (Χάρτζιας), δυτικώς υπό της Μονής Μελανδρύνης και του Αγίου Αμβροσίου, ή ίσως και του Πλατυμμάτη, τοποθεσίας κειμένης περί την 1 ώραν δυτικώς του Αγ. Αμβροσίου.

Εν τη τοποθεσία ταύτη ηυρέθη ενεπίγραφος επιτύμβιος πλαξ ης θραύσμα είδομεν εν τη οικία του Χ' Μιχαήλ Χ' Αντώνη εξ Αγ. Αμβροσίου αύτη έχει μήκος 22 δακτ. πλάτος 16 δακτ. και πάχος $1\frac{7}{8}$ δακτ. φέρει δε την δε την επιγραφήν:

ΔΙΟΓΕΝΗΣ

ΧΡΗΣΤΕ

ΧΑΙΡΕ

Η επιγραφή είνε λίαν εφθαρμένη καθ ότι κακή χρήσις του θραύσματος της πλακός εγένετο παρά το φρέαρ της οικίας ταύτης.

Εν τη τοποθεσία Βίκλα, δυτικώς του Πλατυμμάτη, εντός του αγρού του εξ Αγ. Αμβροσίου Κωστή Χ' Παναγή, ευρέθη μέγας εν βράχω λελατομημένος τάφος, όστις εσυλήθη. Επί της εξωτερικής προσόψεως του τάφου ύπερθεν της εισόδου, ευρίσκεται γεγλυμμένη εν αναγλύφω μεγάλη κεφαλή πωγωνοφόρου ανδρός με κόμην βοστρυχωτήν. Εκ παραδρομής ανεφέραμεν εν σελ. 508η ότι το ανάγλυφον τούτο ευρίσκεται εντός του τάφου.

Εν τω χωρίω τούτω είδομεν αγγεία της Ελληνοφαινικικής περιόδου άτινα ηυρέθησαν εν τη τοποθεσία Χαρκός = Χαλκός, τη περί τα 15 λεπτά νοτίως, παρά τας υπωρείας της υπερκειμένης μεγαλοπρεπούς οροσειράς κειμένη. Ενθάδε φαίνονται ίχνη αρχαίου αποικισμού και εκτενης νεκρόπολις. Δεν είνε άπίθανον η θέσις να ωνομάσθη ούτω υπό των αρχαίων κατοίκων της ως εκ της εκεί υπάρξεως χαλκού, ον ενδέχεται να εξεμεταλλεύθησαν. Το σωζόμενον έτι όνομα της θέσεως ταύτης, το όνομα του νυν χωρίου Χάρτζα=Χαλκία, και η τοποθεσία Χαλεύκαση (εκ του χαλκεύω) ένθα, ως είπομεν ανωτέρω, σώζονται τρανά δείγματα αρχαίου αποικισμού, επικυρούσιν, επαναλαμβάνομεν, την ημετέραν θεωρίαν ότι οι αρχαίοι εκείνοι κάτοικοι θα ετέλουν τα Ηφαιστεια και επομένως το ανθρωπόμορφον

εκείνο μνημείον περί ου εκτενή εποιησάμεθα μνείαν παριστά κατά πάσαν πιθανότητα, τον Ήφαιστον ον υποθέτομεν ότι εστεφάνουν κατά την τελετήν!

Επί τη βάσει των ανωτέρω δυνάμεθα ευκόλως να εξηγήσωμεν την πληθύν και τον πλούτον των εν τω βασιλείω των Χύτρων ευρεθέντων ορειχαλκίνων αντικειμένων περιών μνείαν ήδη εποιησάμεθα εν τω οικείω Κεφαλαίω.

Εν τω βασιλείω των Χύτρων φαίνεται ότι υπήρχε σχολή της χαλκευτικής ήτις εξίκετο εις μέγαν βαθμόν αναπτύξεως εάν κρίνωμεν εκ των εν τω τάφω 7ω ευρεθέντων μεγάλης τέχνης ορειχαλκίνων αντικειμένων (όρα ανωτέρω σελ. 837).

Εν τοις τάφοις του Αγίου Αμβροσίου ανεκαλύφθη πρισματοειδής μικρός σφραγιδολίθος εξ υποπρασίνου στεατίτου λίθου φέρων έγγλυφον αρχαϊκωτάτην παράστασιν ανδρός με διεστηκότα, μακρά σκέλη, χείρας εκτεινομένας ολίγον προς τα άνω ωσει εν ώρα προσευχής, και κεφαλήν ταύρου κερασφόρου με μεγάλους οφθαλμούς. Αριστερά της εικόνας υπάρχει μικρά τις παράστασις πολύ ομοία ταύρω ή λέοντι, ή άλλω τινί ζώω, δεξιά δε άλλη παράστασις ομοία ιχθύι ή ζώω τινί. Το όλον είνε απειροκάλως ειργασμένον η δε εικών είνε μοναδική μεταξύ των εικόνων επί

σφραγιδολίθων εν Κύπρω ευρεθέντων. Ο αρχαϊκώτατος ούτος σφραγιδολίθος όστις ενδέχεται να παριστά τον Θησέα με τον Μινώταυρον και άλλους άθλους του, έχει μεγίστην την αναλογίαν προς τους εν Κνωσσώ υπό του Sir A. Evans ανακαλυφθέντας τοιούτους. Ούτος λέγει τάδε περί των Κρητικών σφραγιδολίθων: Η ιδεογραφία ανδρός ισταμένου με αμφοτέρας τας χείρας προς τα κάτω φαίνεται αφ εαυτής επί της τετραπλεύρου σφραγίδος εν σελ. 11η, της ανηκούσης εις την Τάξιν Α'. Η εικών αύτη είνε κοινή επί των αρχαϊκωτάτων πρισματοειδών σφραγίδων συχνά απαντώσα συν άλλαις εικονογραφίαις και ενδέχεται να ληφθή ως σημείον ιδιοκτησίας.

Του λόγου ελθόντος επί την αρχαϊκήν τέχνην του σφραγιδολίθου τούτου της βορείου ακτής της Κερυνείας αναγκαίον ηγούμεθα περιγράψαι και έτερον λίθινον ειδώλιον εξ αγαματολίθου βαθέος πρασίνου χρώματος, φέροντος λευκά στίγματα "η φλέβας απαράλλακτα ως τα λευκά στίγματα" του εκ μέλανος διορίτου τριπτήρος εξ Αγ. Επικτήτου της Κερυνείας, του εκ Χύτρων τοιούτου και του εξ υποπρασίνου αγαματολίθου ειδωλίου του κ. Τζιλατζιάν (όρα ανωτέρω σελ 527-528). Το ειρημένον ειδώλιον ανεκαλύφθη λίαν εσχάτως, μετά την εν τω κεφαλαίω των Χύτρων περιγραφήν των ανωτέρω λιθίνων αντικειμέ-

νων, εν τη τοποθεσία Αλώνια του χωρίου Βασιλείας, Κερυνείας, μεταξύ του χωρίου τούτου και της Λαπήθου, υπό τινος ιερέως εκ Βασιλείας όστις παρέδωκε τούτο τω Εφόρω των Αρχαιοτήτων δια το Κυπριακόν Μουσείον, εν ω και νυν ευρίσκεται ευτυχώς κατατεθειμένον, αξιών αμοιβήν. Το σταυροειδές τούτο ειδώλιον είνε πλακωτόν ή σανιδοειδές (Plankshaped) παριστά δε γυναίκα έχουσας τας χείρας οριζοντίως εκτεινομένας παριστώσας δε βρέφος εν ταις αγκάλαις της μητρός αυτού. Δεν διστάζομεν λοιπόν να υποστηρίξωμεν την του κ. Ευστ. Κωνσταντινίδου, Εφόρου των αρχαιοτήτων, γνώμην ότι εν μεν τω προσώπω της γυναίκας εικονίζεται η Αφροδίτη, εν δε τω του βρέφους ο υιός αυτής και κατά συνέπειαν έχομεν ενώπιον ημών τον τύπον της Κουροτρόφου Αφροδίτης εν αυτή τη απωτάτη Νεολιθική περιόδω τη πέραν των 4000 ετών π.Χ. αναγομένη.

Ο γλύπτης όστις φαίνεται εποίησατο χρήσιν λεπτοτάτου οξέος εργαλείου προς επεξεργασμόν του ειδωλίου, παριστά την θεάν καθημένην επί έδρας χαμηλής, την κεφαλήν αυτής πλακωτήν και επικλινή δι ενός στρογγύλου μικρού σκιαδίου εν αναγλύφω τους οφθαλμούς, ρίνα και μαστούς επίσης εν αναγλύφω εν είδει σφαιριδίων. Τα σκέλη διακρίνονται δι εγχαράκτους αβαθούς γραμμής ή αύλακος. Ο δεξιός

πους έχει 4 εγχαράκτους δακτύλους ο δε αριστερός 2. Ο δεξιός πους έχει 4 εγχαράκτους δακτύλους ο δ αριστερός 2. Αι του βρέφους λεπτομέρειαι του προσώπου και των ποδών είνε αι αυταί μετα της γυναικείας μορφής. Ο δεξιός πους του βρέφους φέρει 2 δακτύλους και ο αριστερός ισάριθμους δι εγχαράκτων σημειουμένων γραμμών. Η μορφή της Αφροδίτης είνε μάλλον πτηνοειδής όπερ αποδεικνύει την μεγάλην αρχαιότητα της τέχνης. Υπό έποψιν τέχνης το της Βασιλείας ειδώλιον είνε νεώτερον του ανθρωπομόρφου ειδωλίου του Τζιλατζιάν καθ ότι εκ του τελευταίου τούτου ελλείπουσιν αι λεπτομέρειαι του προσώπου και των δακτύλων των ποδών όπερ δεικνύει ότι η τέχνη ήτο εισέτι εν τη πρώτη αυτής βαθμίδι.

Ο σιρ Α. Ι. Έβανς εν τω νέω έργω αυτού *Scripta Minoa* σελ. 73, βλέπει πλησιεστάτην συγγένειαν εν τη λατρεία της Ανάσσης της Πάφου μετά του την Περιστεράν και τους κίονας φέροντας ιερού αυτής, και της Αφροδίτης Αριάδνης, ης το ιερόν άλσος έκειτο εν Αμαθούντι, προς την της Μητρός Θεάς (Mother Goddess) της Κνωσσού και Μινωϊκής Κρήτης. Αι νέαι αύται θεωρίαι του Έβανς επικυρούσι κατά γράμμα τας ημετέρας περί Αφροδίτης θεωρίας ας εν τω Κεφαλαίω της Παλαιάφου και εν άλλοις Κεφ. του παρόντος έργου ήδη προ πολλού διετυπώσαμεν.